

N:o 100.

Af Herr **Hollander:** Om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, angående användandet af en del utaf de vid elementarläroverken nu utgående skolafgifter till bildandet af en fond för läroverkens utvidgning.

Det stora tilloppet till elementarläroverken, särdeles de fullständiga, hvilket i våra dagar företer sig och hvilket icke står i något jemförligt förhållande till folkökningen, enär lärjungarnes antal vid dessa läroverk inom ett årtionde fördubblats, torde likaväl som mången annan företeelse förtjena Statsmagternas uppmärksamhet.

När lärjungarnes antal vid elementarläroverk, af den organisation som våra, öfverstiger 25 à 30 i de särskilda klasserna, utöfvar sådant under vanliga förhållanden ett ofördelaktigt inflytande på läroverkets verksamhet och förmåga att uppfylla sin bestämelse; och hopandet af ett alltför stort antal ungdom på samma ställe medför i allmänhet en menlig inverkan icke blott i afseende på sundhet, ordning, skoltukt och sedlighet i och utom skolan, utan äfven i afseende på undervisningens resultat, dess jemnhet och hvarje lärjungens åtnjutande af tillräcklig omedelbar handledning af lärare. Dessa menliga inflytelser i fysiskt, moraliskt och intellektuellt hänseende afhjelpas föga genom den i sednare tider vidtagna nödfallsutväg, att genom en så kallad klassernas sprängning utvidga redan fullständiga läroverk; ty utom öfriga olägenheter medför detta undervisande af lärjungar, hörande till samma klass och bildningsstadium, på olika rum och genom olika lärare en oundviklig ojemnhet i kunskaper, som tydligast framträder, när lärjungarne återförenas i närmaste högre klass. En dylik delning af ett fullständigt läroverk i parallelklasser gör utan tvifvel detsamma i förmåga att verka såsom undervisnings- och uppfostringsanstalt mindre fullständigt; och icke ens i ekonomiskt afseende innebär det någon fördel, att, med förbiseende af en annan orts behof af fullständig elementarundervisning, genom en tvådelning utvidga redan fullständiga läroverk, enär lokalens utvidgning kostar ungefärligen lika på ena eller andra stället, och i fråga om lärarepersonal ett med parallelklasser utvidgadt full-

ständig läroverk visat sig i allmåndet fordra 25 lärare, således tio mera, än hvad nuvarande skolförfattning för ett fullständigt läroverk afser, då deremot utvidgnngen af ett femklassigt läroverk till fullständigt endast fordrar 8 nya lärare.

En stigande folkmängd och tilltagande insigt i bildningens värde och behöflighet låta icke förmoda en blifvande minskning i tillströmmandet till elementarläroverken. Med afseende härpå torde det vara en pligt för Statsmagterna att sträcka omtanken för ett så viktigt ändamål utöfver den närvarande tiden, med aktgifvande derpå, att Svenska folkets bildningsbehof icke länge kan tillfredsställas genom den med så många olägenheter behäftade centralisationen af elementarundervisningen inom några vissa städer, utan tvärtom kräfver en för den allmänna medborgerliga bildningens närvarande ståndpunkt naturlig decentralisation och spridning af elementarundervisningen i dess mera fullständiga omfång till orter, som i sådant afseende nu äro lottlösa. Men om ock ropet på utvidgade elementarläroverk ingalunda bör vara oväntadt, skulle dock genomförandet af decentralisationsprincipen blifva för samma generation alltför kostsamt, och ett vexande behof bör mötas med en vexande fond för dess afhjelpande. Genom en förändrad fördelning och användning af redan nu utgående skolafgifter och kapitalisering af hvad som för närvarande icke är behöfligt, eger elementarläroverket inom sig sjelft medel, att väsendtligen befrämja sin framtida utbildning och till och med att befria Statsverket från allt bidrag härtill. Förhållandet torde genom siffror bäst kunna åskådliggöras. För närvarande erlägger hvarje bemedlad lärjunge vid elementarläroverken en terminlig afgift af 4 R:dr 50 öre till undervisningsmaterielen. Oberäknadt det, att vid hvarje läroverk äfven finnes en bibliotekskassa och vid de fullständiga ofta äfven en materialkassa, hvilken vid de lägre läroverken ersättes af städernas skyldighet att bekosta lokalens inredning och möblering, har nämnda skolafgift med lika stort belopp utgått under en lång följd af år, ehuru tydligt är och läroverkens räkenskaper äfven utvisa, att hvad till första uppsättningen varit erforderligt, ingalunda erfordras för samma materiels årliga underhåll och förökande.

För sådant ändamål synes ett belopp af 2 R:dr terminligen af hvarje bemedlad lärjunge vara tillräckligt. Om de återstående 2 R:dr 50 öre tilläggas de nu till bildande af byggnadsfond terminligen utgående 5 R:dr R:mt, så att till en gemensam byggnads- och aflöningsfond af hvarje bemedlad lärjunge erlades 15 R:dr R:mt årligen, uppkomme härigenom en årlig insats i denna fond af omkring 100,000 R:dr för hela Riket, hvars vid elementarläroverken studerande ungdom för närvarande utgör omkring 14,000, hvaraf något öfver $\frac{2}{3}$ äro betalande. Huru hastig och med hvarje år fortskyndad den kapitaltillökning är, som vinnes genom en årlig insats med derå räknad ränta på ränta äfven efter blott 5 %, kan man se af den utaf C. A. Agardh i statsekonomisk statistisk, 2:dra delen, 1:sta häft. sid. 208 upptagna beräkning, som visar, att en sålunda bildad fond utgör efter 37 år omkring 100, efter 70 år omkring 600 gånger årliga insatsen. Genom årligen inflytande

och förräntade 100,000 R:dr, oberäknad den tillökning häri, som ett ökad antal lärjungar komme att medföra, funnos efter 70 år, en i staternas lif jemförelsevis kort tidrymd, att tillgå omkring 60 millioner, hvaraf räntan å 5 %, utgörande 3 millioner, vore fullt tillräcklig att i Rikets samtliga städer underhålla fullständiga elementarläroverk med 15 å 16 lärare och en i medeltal beräknad lön för hvarje af 2,000 R:dr årligen. Göres beräkningen med afseende på ett enskildt stift, till exempel Skara, visar sig, att af de 1,055 lärjungar, som under läseåret 1865—1866 bevistade dess sex elementarläroverk, hvaraf af tvänne fullständiga något öfver $\frac{2}{3}$ erlade afgift till byggnadsfonden, hvilken afgift, beräknad till 15 R:dr per år, komme att utgöra af 480 betalande 7,200 R:dr årligen och kapitaliserade med sammansatt ränta under 70 år 4,320,000 R:dr, gifvande en ränta å 5 % af 216,000 R:dr, mer än tillräckliga för att underhålla nämnda elementarläroverk såsom fullständiga.

Härvid må visserligen annärkas, att under en tid af 70 år, åtskilliga belopp inom hvarje stift komme att erfordras för skolhusbyggnader; men å andra sidan bör äfven i beräkning tagas, att ett betydligt antal läroverkshus inom sednare åren blifvit ombyggda med bidrag af Staten, landstingen eller städerna, att inom en tid af 70 år äfven ett väl omsedt trähus icke erfordrar någon ombyggnad, att för hvarje stift dessutom finnes en särskild skolbyggnadsfond med dertill anvisade årliga inkomster samt slutligen, att en fond af flera millioner blott genom ett eller annat års ytterligare uppskof med användningen af räntan lätt gifver medel till en skolhusbyggnad.

Då i allt fall frågan här gäller ett ändamålsenligare användande af en redan utgående och för afsedt behof öfverflödigt tilltagen afgift, för att derigenom bereda tillgång att, utan alltför starkt anlåtande af Statens medel, fylla ett annat vexande behof, torde Folkrepresentationen ega fullt skäl, att till Kongl. Maj:t ingå med underdånig hemställan,

- 1:o) att af nu terminligen utgående skolafgift å 4 R:dr 50 öre till undervisningsmaterielen 2 R:dr 50 öre måtte öfverflyttas till läroverkens byggnadsfond, för att vid hvarje läroverk bilda en gemensam byggnads- och löningsfond, och genom förökandet af dessa fonders samt stiftets allmänna byggnadskassas medel bereda tillgångar för bekostandet af samtliga läroverkens inom hvarje stift underhåll och utvidgning till lokal och lärarepersonal;
- 2:o) att, till vinnande af en säkrare norm för bedömande af en persons förmåga att utgöra ifrågavarande skolafgift, än den ofta otillräckliga personliga kändedomen härom hos läroverkskollegii ledamöter, måtte stadgas, att den, som icke vore taxerad till ett bevillningsbelopp, motsvarande 1,800 R:dr årlig

inkomst, egde att, genom företeende af debetsedel eller annat giltigt bevis, vinna befrielse från samma afgift; 3:o) att då antalet af lärjungar vid ett läroverk öfverstiger det, som är förenligt med lokalens utrymme och behörigt afseende å sundhet samt de för läroverket tillgängliga lärarekrafter, rektorn må ega att med efori begifvande antingen afvisa tills vidare de inträdessökande, eller endast lemna inträde åt stadens och närmaste ords ungdom samt hänvisa dem från aflägsnare ort till annat läroverk, som eger utrymme för flere lärjungars emottagande; samt att vid väckt fråga om fullständigt läroverks utvidgning till lokal och lärarepersonal, äfven måtte tillses, huruvida icke utvidgningen lämpligare och till mera gagn för allmänheten må ske vid dittills icke fullständigt läroverk inom orten, än vid det redan fullständiga genom styckandet af dettas klasser; 4:o) att skolafgift till byggnads- och löningsfond hädanefter äfven måtte erläggas af hemedlade lärjungar vid stadspedagogierna.

Stockholm den 24 Januari 1867.

A. G. Hollander.

N:o 101.

Af Herr **Hollander:** Om arbetslöse landtmäteri-tjenstemäns användande, för att distrikts- och socknevis dels uppgöra hydrografiska kartor med planer för afdikning och aftappning af vattensjuka trakter, dels bearbeta det ekonomiska karteverket samt jordbruks-statistiken.

Det är ett genom officiella uppgifter känt förhållande, att i mellersta och södra Sverige skiftesverket numera med stora steg nalkas sin fulländning, och att med den befintliga ringa återstoden af oskiftad mark, hvars skiftande för öfrigt beror på de enskilde egarne att underlåta, nuvarande generation af landtmäteri-tjenstemän icke ega tillfälle till arbete och bergning. Redan 1865 visade Landtmäteri-chefens